

രാമചരിതം: തൊണ്ണൂറ്റിയേഴാം പാലം
വ്യാഖ്യാ: ഡോ. താര എസ് എസ്

രാമചരിതം: തൊണ്ണൂറ്റിയേഴാം പാലം
വ്യാഖ്യാതാവ്: ഡോ. താര എസ് എസ്
(മലയാളം: കവിത)

Editorial content © 2023, Dr. Thara S S

The electronic versions have been created by making use of the production infrastructure of [River Valley Technologies](#).

The electronic versions were generated from sources marked up in [L^AT_EX](#) in a computer running GNU/LINUX operating system. PDF was typeset using [X_YL^AT_EX](#) from [T_EXLive](#) 2020 and the cloud framework, [Ithal \(ഇതൽ\)](#). The base font used was traditional script of Rachana, contributed by KH Hussain, et al. and maintained by [Rachana Institute of Typography](#). The font used for Latin script was [Linux Libertine](#) developed by Philipp H. Poll.

The electronic versions are released under the provisions of [Creative Commons Attribution ShareAlike](#) license for free download and usage.

[Rama Chastises the Dying Vali](#), a painting by Anonymous. The image is taken from [Wikimedia Commons](#) and is gratefully acknowledged.

[Sayahna Foundation](#)

JWRA 34, Jagathy, Trivandrum, India 695014

URL: www.sayahna.org

രാമചരിതം:
തൊണ്ണറിയേഴാം പടലം

സംഗ്രഹം

രാക്ഷസരാജാവായ രാവണനെ എതിരിടുന്നതിനായി രാമൻ അഗസ്ത്യമുനി ആദിത്യസ്തുതി ഉപദേശിക്കുന്നതു തുടരുന്നു. തുടർന്ന് ആദിത്യഹൃദയ മന്ത്രത്തിന്റെ ഫലം വിസ്മിക്കുന്നു. എല്ലാ ആപത്തിൽ നിന്നും രക്ഷിക്കുന്ന ആദിത്യദേവനെ സ്തുതിച്ചാൽ, ആജീവനാന്തം ദുഃഖമില്ലാതായി തീരും എന്ന അഗസ്ത്യമുനിയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ട് ഏറ്റവും സന്തോഷത്തോടെ രാവണനെ എതിർത്തു തോല്പിക്കാൻ രാമൻ പുറപ്പെടുന്നു. രാമരാവണയുദ്ധം തുടങ്ങുകയും അത് കാണുന്നതിനായി ദേവന്മാർ ആകാശത്തിൽ അണിനിരക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

പാട്ട് 1

ഉള്ളതെളിന്തവർകളുൾക്കാനിലൺപുന്നമ
ഒൻറായനേകമുദവാനോരരിക്ക നമ
കൊള്ളെൻറവേണ്ടും വരമുവർക്കു നൽകുന്നമ
കുറ്റത്തെയും പയവും മാർത്താണ്ഡ മുർത്തി നമ
വിള്ളിൻറ താർപതതലങ്കൾക്കിണങ്കും നമ
മേതെക്കു നഞ്ചെമികമാതിച്ചതേവ നമ
വെള്ളപ്പുരപ്പിൽ നിയതം വീഴ്ത്തൊളിക്കുന്നമ
വേതക്കിഴങ്കുഴും വേതാന്തമുർത്തി നമ.

ഉള്ളം തെളിഞ്ഞവരുടെ ഉള്ളിൽ വസിക്കുന്നവനും ഒന്നായും അനേകരൂപമായും സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നവനും ‘വേണ്ടും വരും കൊള്ളുക’ എന്നു പറഞ്ഞ് ദേവന്മാർക്ക് വരും നൽകുന്നവനും കാലനെപ്പോലും ജനിപ്പിക്കുന്ന മാർത്താണ്ഡ മുർത്തിയും ആയിട്ടുള്ള ആദിത്യ ദേവാ നമസ്കാരം. വിടർന്ന് വികസിക്കുന്ന താമരപ്പൂവ് പാദ തലങ്ങളിൽ ചേർന്നിട്ടുള്ളവനും ബുദ്ധിയിൽ മികച്ച നിൽക്കുന്നവനും സമുദ്രത്തിൽ നിത്യവും വീണ് ഒളിക്കുന്നവനുമായ വേദാന്ത മുർത്തിയേ നമസ്കാരം. ഇങ്ങനെ ആദിത്യദേവനെ സ്തുതിക്കുന്നു.

കുറിപ്പ്

അരിക്കന് — അരിക്കൻ
പയക്കുന്ന — ജനിപ്പിക്കുന്ന
വേതക്കിഴങ്ക് — വേദമൂലം

പാട്ട് 2

വേതങ്കളാലകിലലോകം വണങ്കുന്നമ
വേശ്വിക്കു മിക്കപലമാം തേവതേവ നമ
പുതങ്കളെന്തിനരുവാനോരു മുർത്തി നമ
പുഞ്ചോലതോറും നല്ല പൈന്തേറലാകുന്നമ
വേതങ്കൾമിക്കിലകുതാരാതിപായ നമ
പേരാധിരം കിളരും മായാമയായ നമ
പാതം വണങ്കമവർ പാപംകളെത്തു
പരമാനന്തമുറുരുളുമാനന്തരൂപ നമ.

ആദിത്യസ്തുതി തുടരുന്നു. വേദങ്ങളാൽ അഖിലലോകവും വണങ്ങുന്നവനും യാഗത്തിന്റെ മികച്ച ഫലമായിട്ടുള്ളവനുമായ ദേവദേവൻ നമസ്കാരം. പഞ്ച ഭൂതങ്ങൾക്ക് രൂപമായിട്ടുള്ള മുർത്തിയും പുഞ്ചോല തോറുമുള്ള നല്ല പൈന്തേനാകുന്നവനും വേദങ്ങളിൽ മികച്ച ശോഭിക്കുന്നവനുമായ താരാധിപനേ നമസ്കാരം. ആയിരം പേരിനാൽ ശോഭിക്കുന്ന മാ‍യാമയനേ, പാദങ്ങളിൽ കമ്പിടുന്നവരുടെ പാപങ്ങളെ ഇല്ലാതാക്കി പരമാനന്ദം പ്രദാനം ചെയ്യുന്ന ആനന്ദ സ്വരൂപാ, അങ്ങേയ്ക്ക് നമസ്കാരം.

കുറിപ്പ്

വേശ്വി — വേദം
പുതങ്കൾ — ഭൂതങ്ങൾ
പാതം — പാദം

പാട്ട് 3

ആനന്തമായകിലലോകങ്കളും പുകഴ്-
മാതിച്ചതേവനെയിവണ്ണം പുകഴ്ന്തരിയ
തീനും വിളെത്തുവരുമാപത്തിലും കൊടുമെ-
ചേരും വനങ്കളിലും മറ്റും പയങ്കളിലും
ഊനും പൊരുത്തു മടലുണ്ടാമെട ത്തുമിതു-
രൈപ്പോർക്കു നഞ്ചെവരുമെൻറല്ല. നല്ലപര-
മാനന്തമേ പൊഴിയുമുള്ളത്തിലെ റ്റററിവ്-
മാപത്തെൻമൊൻറുമണൈയാതവനേ മുടിയും.

ആദിത്യഹൃദയ മന്ത്രം നിത്യേന ജപിച്ചാലുണ്ടാകുന്ന ഫല ശ്രുതിയെക്കുറിച്ച് ഈ പാട്ടിൽ വിവരിക്കുന്നു. മഹാദിനം വരുത്തുന്ന ആപത്ത്, ക്രൂരത നിറഞ്ഞ വനം, യുദ്ധം, മറ്റുഭയങ്ങൾ ഇവ ഇല്ലാതാകും എന്ന് മാത്രമല്ല എല്ലാ നന്മയും വന്നുചേർന്ന് ആപത്തെല്ലാം മാറി പരമാനന്ദം മനസ്സിലുണ്ടാകുമെന്ന അറിവ് ഉണ്ടാവുക കൂടി ചെയ്യും.

കുറിപ്പ്

തീനും — ദിനം
പയങ്കങ്ങളിലും — ഭയങ്ങളിലും

പാട്ട് 4

ആപത്തുറത്തരുളുമാതിച്ചതേവനെയ-
കം കൂറിയർച്ചനചെയ്താർ പൂക്കു ചേവടിയെ
മേവിപുകഴ്ത്തിനിയ നാവാലുരൈക്കുമവർ
വെന്നിക്കുതക്കൊരിടമായേ വന്നേമുടിയും
ആവിക്കുതുമ്പമവർകൾക്കേതുമിൻറവരു-
മാചിവനാ‍നമെന്നമന്നനുരൈത്തരുളി
ഏവർക്കും മുന്പുടൈയന്നാനോരു മാമുനിയി-
തഞ്ചേർവിമാനവരമെയ്ീടിനാൻ പിന്നയും.

ആപത്തെല്ലാമകറ്റി അനുഗ്രഹിക്കുന്ന ആദിത്യദേവനെ മനസ്സിലുത്തി ആരാധിച്ച്, ആ കാൽപ്പാദങ്ങളിൽ പ്രണമിക്കുന്നവൻ ആരായാലും അവർ ജയത്തിന് പാത്രമായി തീരും. അവരുടെ മനസ്സിന് നിത്യമായ സുഖം വരുമെന്ന് ആശിർവദിച്ച് അഗസ്ത്യമുനി മനോഹരമായ വിമാനത്തിൽ കയറിയാത്രയാ‍യി.

കുറിപ്പ്

അകം കൂറുക — മനസ്സിലുത്തുക
ആവി — മനസ്സ്
തുമ്പം — ദുഃഖം
ആചിവനാന്തം — ആജീവനാന്തം

പാട്ട് 5

എയ്തിടെല്ലാമിവിട വേണ്ടിന്റുകാരിയങ്ക-
ളെൻറേതെളിന്തിതു കുറിക്കൊണ്ടു കേട്ടരുളി
നൊയ്ക്കായുമിൻറിവന്നുതൾക്കൊണ്ടുചോക മുയിർ
ന്ററായിരം മടങ്കുപൊങ്കിതതേയുമല്ല
പെയ്യിടിനൊരു കനിവൊടാതരിത്തുള്ള
പെരിപ്പുംമീകം മുനിവർകോനൊടു കേട്ടിതുര-
ചെയ്ക്കൊരു നേരമളവില്ലാതെവമ്പൊടു
തിരിത്താൻ ചെറുപ്പതിനു നത്തഞ്ചരാതിപനെ.

‘ഇവിടെ വേണ്ടുന്ന കാര്യങ്ങൾ എല്ലാം ചെയ്യുക’ എന്ന മുനിവര്യന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ട് രാമന്റെ മനസ്സിലുണ്ടായിരുന്ന ശോകം നിസ്സാരമായിത്തീർന്നു. ജീവൻ നൂറായിരം മടങ്ങ് ഉയർന്നു. മാത്രമല്ല കനിവുള്ള, ആദരണീയനായ മുനിന്റന്റെ വാക്കുകൾ രാമനിൽ അളവിലാത്ത ധൈര്യം ഉണ്ടാക്കുകയും രാവണനോടു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ ഒരുങ്ങുകയും ചെയ്തു.

കുറിപ്പ്

നൊയ്ക് — നിസ്സാരം
നത്തംചരാധിപൻ — നക്തംചരാധിപൻ
ചോകം — ശോകം

പാട്ട് 6

നത്തഞ്ചരർക്കതികമുള്ളം നടുങ്ക നല-
മേലും തുരങ്കങ്കളിണങ്കിത്തിറങ്കൊൾ തിചൈ
പത്തും വിളങ്കു വളർകന്തർവ്വുമാനകർ
പഴിക്കും തിറത്തോടു കൊടിക്കുറവാ‍നിലെഴ
ഉത്തങ്കു വൊൺകൊടിയൊടുള്ളായുതാവലിയൊ-
ടുൾത്തുർന്നു മാതലി ചമൈക്കും ചമൈപ്പിനൊട-
ങ്കത്തേരിലൊട്ടലരഴൽക്കൊള്ള വേന്തൻ വര-
വപ്പോതു കണ്ടനനിലക്കൈക്കുകോ‍നിവണ്ണം.

രാക്ഷസന്മാരുടെ ഉള്ളും നടുക്കി കൊണ്ട്, കുതിരകളുടെ കൂട്ടങ്ങൾ ദിക്കുകൾ പത്തും ഇളക്കുന്ന ശബ്ദകോലാഹലങ്ങളോടെയും ഗന്ധർവ്വ ഗഗരത്തെപ്പോലും തൊടാനായുന്ന കൊടിക്കുറ ആകാശത്തു പറത്തിയും ആയുധ സന്നാഹങ്ങളോടെ മാതിലി നയിക്കുന്ന തേരിൽ ശത്രുക്കളെ ദുഃഖത്തിലാഴ്ത്തുന്ന രാമൻ വരുന്നത് ലങ്കാധിപൻ കണ്ടു.

കുറിപ്പ്

തുരംഗം — കുതിര
കന്തർവ്വുമാനകർ — ഗന്ധർവനഗരം
ഒട്ടലർ — ശത്രുക്കൾ

പാട്ട് 7

കണ്ടാനിലക്കൈനകരാളും മന്നൻ വരവു
കാകത്തനത്തനയിലുൾത്തുർന്നകൊണ്ടൽനികർ
കൊണ്ടോരു മെയ്റ്റിറമിണങ്കിന്റു വാചികൾകു-
റിക്കൊണ്ടു തിൺകൊടി കൊടിക്കുറയോടുയര
വിണ്ടാർ നടുങ്ക നടകൊണ്ടോരു തേർ മീചൈ വെ-
ളിർപ്പെട്ടുതതകനെനപ്പോർക്കണൈന്തപടി-
യുണ്ടായിതപ്പൊഴുതു പാർമന്നൻ വില്ലൊലിയൊ-
രിക്കാൽ നടുങ്കും വണ്ണമീരേഴലകങ്കളും.

കാർമോലത്തിന്റെ നിറത്തോടുകൂടിയ കുതിരകളോടു കൂടി, നല്ല ഉയർന്ന കൊടിമരത്തിലെ കൊടിക്കുറ പറപ്പിച്ച്, ശത്രുക്കൾ ഞെട്ടി വിറയ്ക്കും മാതിരി, കാലൻ നേരിട്ട് വന്നിരിക്കുകയാണോ എന്ന് തോന്നുന്ന വിധത്തിൽ തേരിൽ കയറി രാവണൻ വരുന്നത് രാമൻ കണ്ടു. ഈരേഴ ലോകങ്ങളും നടുങ്ങും വണ്ണം രാമന്റെ വില്ലിന്റെ ശബ്ദം ഉയർന്നു കേട്ടു.

കുറിപ്പ്

കാകത്തൻ — കാകൽസ്ഥൻ
വിണ്ടാർ — ശത്രുക്കൾ

പാട്ട് 8

ഈരേഴലകങ്കളുമെൻറും കുലൈത്തിമൈയ-
വർക്കേറ്റമിണ്ടൽ വിളെളയിക്കും നിചാചാരനെ
നേരേകണൊ വരവു കാലൻ പുരിക്കിനിയി-
നേരന്നടപ്പുതിനഴറ്റോടുകുടതികം
ഓരോവഴിക്കുവൻറടൽ കൈൻറുടക്കുമള-
വുണ്ടാകവേണ്ടുമൊരു തോറും നിനക്കു പിഴൈ
വാ‍രാ‍യെൻറും നിന്നൈവൈനക്കുള്ളിലുണ്ടെങ്കിലും
വന്റേരണപ്പുതിനിയൊണ്ടേർക്കമിതികലിൽ.

രാവണന്റെ വരവ് കണ്ട രാമൻ മാതലിയോടു ഇങ്ങനെ പറയുന്നു: എന്നും ഈരേഴലകങ്ങളെയും തളർത്തി ദേവന്മാർക്കേറ്റവും ദുഃഖമുണ്ടാക്കുന്ന നിശാചരൻ, കാലപുരിയിലേക്ക് നടക്കുന്നതിന് ഏറ്റവും ഊറ്റത്തോടെ വരുന്നത് കാണുക. രാവണൻ മരണത്തിലേക്കാണ് നടന്നുവരുന്നതെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. പിഴ വരില്ലെന്നുള്ള വിചാരം എനിക്കുള്ളിലുണ്ടെങ്കിലും നിനക്കും ആ വിചാരം ഉണ്ടാകണം. അതിനാൽ രാവണന്റെ തേരിനു നേരെ എന്റെ തേർ നയിക്കുക.

കുറിപ്പ്

ഇണ്ടൽ — ദുഃഖം
നിചാചരൻ — നിശാചരൻ
തോറും — വിചാരം

പാട്ട് 9

മീതേയവൻ വരുമതിൻമിതു തന്തതവും
വേകത്തിനോടു തെളിതേരെൻറുരൈത്തരചൻ
ഓതിന്റു തെന്തിവിട നിനോടു ഞാനെൻറ-
തുണർത്തിന്റു മാതലിയൊടുമ്പർക്കിതം വിളെളയ
മീതേയെഴിന്റു വൊലിയെല്ലാറ്റിനും മീകൈവു
വില്ലൊച്ച വേന്തൻ വിളയിച്ചാൻ ചെമ്മേ കുലിച-
നാതങ്കൾ പണ്ടചലപത്തിക്കെല്ലാം ചിറകു
ഞാലത്തുറത്തളവിൽ നേരൊത്തെതിർത്തു തമ്മിൽ.

അവൻ വരുന്നതിനേക്കാൾ വേഗത്തിൽ എപ്പോഴും തേരു തെളിക്കുക എന്ന് പറഞ്ഞ രാമനോടു ‘ഇക്കാര്യത്തിൽ നിന്നോടു എന്താണ് ചോദിക്കുക എന്നു പറയുന്ന മാതിലിയോടു ‘ദൈവഹിതം നടക്കട്ടെ’ എന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ട്, എല്ലാത്തിനും മീതെ കേൾക്കുന്ന രാമന്റെ വില്ലൊലി പണ്ട് ലോകത്തിൽ പർവ്വതങ്ങളുടെ ചിറകുമുറിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടായ വജ്രനാദം പോലെ കേൾക്കപ്പെട്ടു.

കുറിപ്പ്

വേകം — വേഗം
അമ്പർക്കിതം — ദൈവഹിതം

പാട്ട് 10

തമ്മിൽക്കതിർത്തവർ പൊരിന്റൊരു പോതമരർ
തത്തുട്ടരായവർ വിമാനങ്കളോടുവത്തു
കമ്മിൽപ്പുരന്തൻ നല്ലാകാചചാരികൾകു-
ളിപ്പോട്ടു മറ്റുള്ളവരെല്ലാമെല്ലാ വഴിയും
നഞ്ചെച്ചിരം പൊരുമിലങ്കൈക്കുകോ‍നടലം
നമ്മുന്നലേയരിന്തരിന്തമ്പിനാലരചൻ
ഇമ്മന്നിലിട്ടയിരിളക്കിചെടുക്കുമതി-
നിക്കാൺമുതെൻറങ്ക പുകന്താരിതം വിളെളയ.

രാമനും രാവണനും തമ്മിൽ എതിർത്ത് യുദ്ധം ചെയ്യുമ്പോൾ ദേവന്മാരും ആകാശചാരികളായ മറ്റുള്ളവരും എല്ലാവിധ സന്തോഷങ്ങളോടെയും കൂടെ വിമാനങ്ങളിൽ ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുകയും നമ്മോടു ചിരകാലമായി പൊരുതുന്ന ലങ്കാധിപന്റെ ശരീരം നമ്മുടെ മുൻപിൽ വച്ചുതന്നെ രാമൻ അമ്പാൽ പ്രാണൻ ഇളക്കി എടുക്കുന്നത് ഇനി കാണാം എന്ന് വിചാരിച്ചു.

കുറിപ്പ്

അമരർ — ദേവന്മാർ
തത്തുട്ടർ — സതുഷ്ടർ

പാട്ട് 11

എങ്കുംവരും പിന്നനല്ലാകാചചാരികളു-
മാകണ്ടലൻ തുടങ്കിയെല്ലാ‍രും വാനലകി-
ലങ്കും പരന്തൻ ചൊരിന്താർ കൊടും കനലി-
ലങ്കേചനും മനുവരന്മാർ കുലോത്തമനും
പൊങ്കിന്റു തിൺകൊടിയെഴുന്തേരുമായടൽപു-
ന്നൈനോരുപോതരചർ കോനുള്ളതുളളറിവു
തങ്കിന്റു മാതിലിയിടം വൈത്തു വെന്റീതലൈ-
പ്പട്ടാനടുത്തു പലവട്ടം നിചാചരനെ.

എല്ലായിടത്തുമുള്ള ആകാശചാരികളും ഇന്ദ്രനും മറ്റു ദേവന്മാരും ആകാശത്തിൽ അണി നിരന്നു. രാവണനും രാമനും തമ്മിൽ ഘോരയുദ്ധം നടന്നു. പൊങ്ങുന്ന കൊടിക്കുറയുമായി യുദ്ധം കനത്തപ്പോൾ ദിവ്യദൃഷ്ടിയുള്ള മാതലി രാവണന്റെ ഇടതുവശത്തേക്ക് തേത്ത് തെളിച്ചു. രാമൻ പലവട്ടം വിജയത്തിനോടു അടുത്തു.

കുറിപ്പ്

ആകാചചാരി — ആകാശചാരി
ആകണ്ടലൻ — ആഖണ്ഡലൻ – ഇന്ദ്രൻ
ഇടംവൈത്ത് — ഇടത് വശത്ത്

ഡോ. താര എസ് എസ്

അധ്യാപിക, ശ്രീശങ്കരാചാര്യ സംസ്കൃത സർവ്വകലാശാല, പന്മന പ്രാദേശികകേന്ദ്രം.

പിൻകുറിപ്പ്

- മുപ്പതു മുതൽ നാല്പതു മിനിറ്റിനകം വായിച്ചു തീർക്കാവുന്ന ഉള്ളടക്കമാണ് സായാഹ്ന പുറത്തിറങ്ങുന്ന ഈ ഫോൺ പിഡിഎഫുകളിൽ ഉള്ളത്. ഇതു വായിക്കുവാനായി ഒരിക്കലും ഒരു കമ്പ്യൂട്ടറോ ഡെസ്ക്ടോപ്പ് ആപ്ലിക്കേഷനുകളോ ആവശ്യമില്ല.
- ആധുനിക മനുഷ്യന്റെ സന്തതസഹചാരിയായ സ്മാർട്ട് ഫോണുകളുടെ സ്ക്രീനിൽ തന്നെ വായിക്കുവാൻ തക്ക രീതിയിലാണ് ഈ പിഡിഎഫുകൾ വിന്യസിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഫോണിന്റെ വീതിക്കു നിജപ്പെടുത്തിയ രീതിയിലാണ് മാർജിനുകൾ ചിട്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നത്.
- പിഡിഎഫ് പ്രമാണങ്ങൾ വായിക്കുവാനുള്ള പ്രയോഗങ്ങൾ എല്ലാതരം സ്മാർട്ട്ഫോണുകളിലും ഇന്ന് ലഭ്യമാണ്. എന്നിരിക്കിലും സൗജന്യമായി കിട്ടുന്ന അഡോബി അക്രോബാറ്റ് റീഡർ ആണ് ഇവയിൽ ഏറ്റവും മുന്തിയത്. അതുകൊണ്ട് അഡോബി റീഡർ ഇൻസ്റ്റാൾ ചെയ്യുകയും അതിൽ ഈ ഫോൺ പിഡിഎഫുകൾ വായിക്കുകയും ചെയ്യുക.
- സ്വതന്ത്രപ്രസാധനം ആഗ്രഹിക്കുന്ന/ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന ആർക്കുവേണമെങ്കിലും സായാഹ്നയിലൂടെ സ്വന്തം കൃതികൾ പ്രസാധനം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. 30 മുതൽ 60 മിനിറ്റുകൾക്കകം വായിച്ചുതീർക്കാവുന്ന ഉള്ളടക്കം - കഥകൾ, അനുഭവക്കുറിപ്പുകൾ, ലേഖനങ്ങൾ, അഭിമുഖങ്ങൾ, സിനിമാനിരൂപണങ്ങൾ, കവിതകൾ - എന്നു തുടങ്ങി എന്തുവേണമെങ്കിലും അയയ്ക്കാവുന്നതാണ്. അയയ്ക്കേണ്ട വിലാസം: [<editors@sayahna.org>](mailto:editors@sayahna.org).
- പ്രതികരണങ്ങൾ [<editors@sayahna.org>](mailto:editors@sayahna.org) എന്ന ഇമെയിലിലേയ്ക്ക് അയയ്ക്കുകയോ, ഈ **വെബ് പേജിൽ** കമന്റുകളായി ചേർക്കുകയോ ചെയ്യുക. നിർദ്ദേശങ്ങളും വിമർശനങ്ങളും എപ്പോഴും സ്വീകാര്യമാണ്. അവ സായാഹ്നപ്രവർത്തകർക്ക് കൂടുതൽ ഉത്തേജനം നൽകുന്നതാണ്.